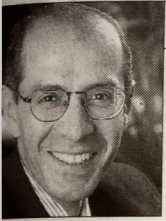

Çağdaş sanatı anlamalı mı?

HASAN BÜLENT KAHRAMAN

Bakmayın siz bu işlerle hiç ilgisi olmayan birisinin, hem de Radikal'de, ortaya çıkıp, çağdaş sanat üstüne, Kenan Evren'in Picasso yorumlarına benzer alaycı şeyler yazdığına. İstanbul Bienal'i görülmeli!

Ama bilmeli ki, o yapıtları anlamak kolay değil.

Sanat yapıtını anlamak bir 'okuma' sorunudur. Ve öncelikle 'gerçek' kavramıyla, 'bilgi' kavramıyla ilgilidir. Çünkü, anlamak benzeştirmeye bağlıdır. Bakıldığı zaman görülen şey eğer bellekte yer alan ve tanınan, bilinen bir şeye 'benziyorsa' anlama, anlamlandırma süreci başlamış demektir. Bu, sanatın gerçekle kurduğu ilişkidir. Fakat, sanat (yapıtı) sadece bu değildir. Onun bir de soyutlama düzlemi vardır. Sanat yapıtı doğada bulunmaz; doğanın uzantısı da olamaz. Doğaya eklenmiş yeni bir nesnedir. Gerçeği kendi içinde saklıdır. Yalnızca ona aittir. Yani, görünen, 'balık değildir; resimdir.' Sanatçı bunu imajlar aracılığıyla yaratır. İmajlar, doğadan ve bilinen

nesnelere hareket edilerek ama onların bozulup, çarpıtılıp yeni bir dile dönüştürülmesiyle oluşturulmuştur. İşte sanat yapıtını anlamak bu 'dili' anlamaktır.

Yirminci yüzyılın başında sanat yapıtının işlevi ve anlaşılması konusunda bir yol ayrımına gelinmiştir. Modernist sanat onu büsbütün kitleye kapatmıştır. Ona büsbütün bir gizemlilik ve erişilmezlik kazandırmıştır. Estetiğin diliyle söylemek gerekirse, sanat yapıtını ancak bilgiyle anlaşılır bir şeye dönüştürmüştür. Yani, sanat yapıtının 'anlaşılabilmesi', o dili çözebilmek için zorunlu olan özel bir bilgiyi, 'ihtisası' gerektirir. Sanat yapıtı duvara takılan bir pisuvar ya da boşluğa yerleştirilmiş bir çift ayakkabı kadar basit olabilir. Ama görüldüğünden çok öte bir anlam yüküne sahiptir. Onu anlamak bu bilgiye sahip olmaktır.

Bununla birlikte iktidarlar, sanatı gündelik hayatın bir parçası haline getirmişlerdir. Bunu öncelikle kendi görkemlerini vurgulaması için istemişlerdir. Bu, sanat yapıtının kamusallaşması ve anıtsallaşmasıdır. İlk imparatorluktan Rönesans'a kadar gelen bu çizgi, modernleşmeyle yeni bir dönemece erişmiştir. Modernleşme, toplumun iktidarcı belli bir proje etrafında dönüştürülmesi olduğundan sanatın da bu yolda hizmet ver-

mesi istenmiştir. Fakat, sanatın insanları yücelteceği, toplumu eğiteceği anlayışı başka bir şeye değil sanat yapıtının popülerleşmesine ve sıradanlaşmasına yol açmıştır. Ama, kitleler sanat yapıtının kendileri için olduğunu ve sanat yapıtı diye sunulan her şeyi anlayabileceklerine inanmaya da başlamışlardır. Bu da yüksek sanat sıradan sanat ayrımının kesişim noktasıdır.

Çağdaş sanat ise, hem bu anlayışa, hem modernist yaklaşıma bir tepkidir. Sanatın, kendisine ait özgünlükten taviz vermeksizin yeniden siyasetle ve gündelikte buluşmasıdır. O nedenle çağdaş sanat, hiç öyle görünmese bile, politik ve günceldir. Her türlü malzemeyi ve ifade yönetimini, büyük bir zenginlik içinde kullanır. Siyasal ve toplumsal sorunlar gibi nesnel, bellek, beden, kişisel tarih gibi öznel konular bu oluşumda etkindir. Ama bu yapıtlar elbette, yer yer modernist bir yaklaşıma da sahiptirler. İşte, Bienal'deki o 'anlaşılmaz', insana 'ben de yaparım' dedirten işlerin arkasında yer alanlar bunlardır, bu tarihtir.

Sonunda şu: Çağdaş sanatı anlamak ya da sevmek o kadar önemli de değildir. Çünkü mesela depremde insanın hayatını kurtarmaz. Ama belki ona yeni bir hayat kazandırır. İşte böyle!